

SYSTEMATISK KVALITETSSÄKRING

**Frihetsförmedlingens föreskrifter för systematisk
kvalitetssäkring av frihetsverksamhet, samt allmänna råd om
tillämpningen av föreskrifterna**

Föreskrifter för systematisk kvalitetssäkring av frihetsverksamhet

Beslutad den 8 juni 2015

Föreskrifternas tillämpningsområde

1 § Dessa föreskrifter gäller för alla certifierade frihetsverksamheter.

Definition av systematisk kvalitetssäkring

2 § Systematisk kvalitetssäkring förväntas av sådan frihetsverksamhet som är eller ansöker om att bli certifierad enligt Svensk Frihetsstandard. Med systematisk kvalitetssäkring menas i dessa föreskrifter att den fria verksamheten är strukturerad på ett sådant sätt att ofrihet undviks och att en tillfredsställande frihetsgrad garanteras genom löpande kvalitetssäkring.

Uppgiftsfördelning och kunskaper

3 § Verksamheten bör systematiskt kvalitetssäkra sättet på vilken den främjar frihet. Den rekommenderas därför vara strukturerad på ett sådant sätt att samtliga inblandade har i uppgift att verka för att risker för ofrihet förebyggs och att en tillfredsställande frihetsgrad uppnås. Befogenheter och resurser i verksamheten får fördelas på ett fritt sätt. Det är dock att rekommendera att samtliga inblandade har tillräcklig kunskap om

- regler som har betydelse för frihetsutövandet
- fysiska, psykologiska och sociala förhållanden som innebär risker för ohälsa och återfall i ofrihet
- åtgärder för att förebygga att verksamheten inte inskränker någon annans frihet samt
- allmänna förhållanden som främjar en tillfredsställande samvaro.

Riskbedömning, åtgärder och uppföljning

4 § Det är bra om frihetsgraden, såväl generellt som individuellt, regelbundet utvärderas i syfte att bedöma riskerna för att någon kan komma att drabbas av återfall i ofrihet. När ändringar i verksamheten planeras, är det därför lämpligt att göra en bedömning om ändringarna kan medföra risker för återfall som kan behöva åtgärdas.

5 § Om någon inom verksamheten råkar ut för återfall i ofrihet och/eller om något annat allvarligt tillbud inträffar i frihetsverksamheten, är det lämpligt att utreda orsaken för att förebygga liknande händelser i framtiden.

6 § Verksamheten förväntas att med glädje och så snart det är praktiskt möjligt genomföra de åtgärder som behövs för att förebygga ohälsa, olycksfall samt återfall i ofrihet, liksom att vidta de åtgärder som i övrigt behövs för att uppnå en så hög frihetsgrad som möjligt. Åtgärder som inte genomförs omedelbart kan föras in i en handlingsplan. I planen kan man ange när åtgärderna är tänkta att genomföras och vem som kan se till att de genomförs. Genomförda åtgärder kan kontrolleras.

7 § Varje år kan en uppföljning av den systematiska frihetsverksamheten göras. Om den inte fungerat bra får den förbättras. Uppföljningen kan med fördel dokumenteras skriftligt om detta medför en kvalitetshöjning.

Frihetsförmedlingens allmänna råd om tillämpningen av systematisk kvalitetssäkring av frihetsverksamhet

Frihetsförmedlingen meddelar följande allmänna råd om tillämpningen av förmedlingens föreskrifter FRF 2015:1 om systematisk kvalitetssäkring av frihetsverksamhet.

Allmänna råd har en annan juridisk status än föreskrifter. De är inte tvingande, utan deras funktion är att förtydliga innebörden i föreskrifterna (till exempel upplysa om lämpliga sätt att uppfylla kraven eller visa exempel på praktiska lösningar och förfaringssätt) och att ge rekommendationer, bakgrundsinformation och hänvisningar.

Bakgrund

Föreskrifterna om systematisk kvalitetssäkring av frihetsverksamhet utvecklar och preciserar hur frihetliga verksamheter kan gå tillväga för att uppfylla sitt ansvar. Andra föreskrifter från Frihetsförmedlingen kan när som helst komma att komplettera eller ändra dessa regler till exempel när det gäller rutiner, kunskaper och riskbedömning.

Definition av kvalitetssäkring av systematisk frihetsverksamhet

Till 2 §

Begreppet kvalitetssäkring av systematisk frihetsverksamhet

Föreskrifterna innebär att kvalitetssäkringen av den systematiska frihetsverksamheten omfattar hela verksamheten oavsett om den bedrivs på samma ställe hela tiden, är spridd eller rörlig. De gäller också vid distansfrihetsutövande, till exempel när friheten exekveras i det egna hemmet.

Kvalitetssäkringen av frihetsgrad behöver bedrivas både under löpande drift och vid förändringar, exempelvis omorganisationer eller nybyggnad och när nya metoder håller på att införas. Det är viktigt att kvalitetssäkringen av den systematiska frihetsverksamheten inte begränsas till de delar av verksamheten som berör samtliga deltagare utan även omfattar förhållanden som kanske bara berör en eller några få.

Tillfredsställande frihetsmiljö

Syftet med föreskrifterna är att förebygga ohälsa, olycksfall eller återfall i ofrihet genom en kvalitetssäkrad frihetsmiljö. Ohälsa kan vara både sjukdomar enligt medicinska, objektiva kriterier och kroppsliga och psykiska funktionsstörningar av olika slag som inte är sjukdom i objektiv mening. Exempel på det senare är olika former av stressreaktioner och belastningsbesvär som utlöses av faktisk eller upplevd ofrihet. Sådana tillstånd kan leda till sjukdom. Styrkan i upplevelsorna, varaktigheten och förmågan att fungera som tidigare avgör om ohälsa föreligger.

Olycksfall innebär fysisk eller psykisk skada till följd av en plötslig händelse. Ett olycksfall kan leda till såväl en lindrig skada som till dödsfall. En tillfredsställande, kvalitetssäkrad, frihetsmiljö utmärks av till exempel stora möjligheter till inflytande, radikal handlingsfrihet och utveckling, av omfattande variation, lustfyllda samarbeten och kärleksfulla sociala kontakter.

Naturlig del i verksamheten, medverkan, policy och rutiner

Till 3 §

Naturlig del i den dagliga verksamheten

Frihetsverksamheter skiljer sig inte från andra verksamheter i det att produktion, ekonomi och kvalitet i allmänhet hanteras i verksamheten och inte som ett eget system för sig. Många verksamhetsbeslut berör frihetens kvalitet. Följderna för frihetsmiljön behöver därför bedömas och beaktas innan olika verksamhetsbeslut fattas. Frihetsverksamheten kan med fördel ha en organisation för återanpassning till frihet och rehabilitering efter återfall i ofrihet. Denna verksamhet bör lämpligtvis samordnas med den systematiska kvalitetssäkringen. Frihetsverksamheten kan även tillämpa frivilliga system för kvalitetssäkring och miljöledning. Det systematiska frihetsmiljöarbetet kan, där det är lämpligt, samordnas med dessa system. Det är dock viktigt att frihetsmiljö får tillräcklig uppmärksamhet och utrymme även vid en samordning. Det gäller till exempel frågor om belastningsergonomi, psykosociala förhållanden och frihetsanpassning och rehabilitering.

Alla förhållanden som har betydelse för den upplevda friheten

Det finns många skilda faktorer i varje frihetsverksamhet som påverkar deltagarna fysiskt och emotionellt. De utgör tillsammans verksamhetens totala frihetsmiljö. Som exempel kan nämnas organisatoriska förhållanden såsom individanpassad frihetsgrad, ledarskap, sociala kontakter, variation och ofrivilliga frihetsfluktuationer. Verksamheten behöver ta hänsyn till alla faktorer som kan inverka på den enskildes frihetsgrad. Det gäller inte bara sådant som kan påverka hälsa säkerhet och återfallsrisker negativt. En bra frihetsmiljö bidrar helt enkelt till generellt välbefinnande.

Rutiner

Rutiner, det vill säga i förväg bestämda tillvägagångssätt, syftar till att få systematik i kvalitetssäkringen. Detta kan förhindra felaktiga beslut. Rutinerna bör ge besked om när, hur och av vem den systematiska kvalitetssäkringen behöver bedrivas samt vilka som kan medverka. Rutinerna behöver inte vara omfattande. I en liten verksamhet kan det räcka med att det finns en tydlig framförhållning när det gäller hur kvalitén kan upprätthållas. Det är särskilt viktigt att på förhand bestämma när och hur återkommande kvalitetssäkring av frihetsförhållandena kan göras.

Allmänt om skriftlig dokumentation

Det räcker inte att upprätta dokument för att systematiskt kvalitetssäkra frihetsverksamhet. Avgörande är vad som åstadkoms i praktiken för att ständigt öka, eller åtminstone upprätthålla, frihetsgraden. Det finns inte heller krav på någon särskild pärm eller handbok. Syftet med skriftlig dokumentation är att den kan vara ett hjälpmedel vid kvalitetssäkring, för alla deltagare i frihetsverksamheten. Det är därför lämpligt att de tillsammans tar fram de dokument som behövs. Riskbedömning, sammanställningar av återfall och tillbud samt åtgärdsplaner bör helst vara skriftliga, även i små verksamheter. Skriftlig dokumentation av frihetspolicy, rutiner, uppgiftsfördelning och uppföljning av den systematiska kvalitetssäkringen krävs dock inte i några fria verksamheter. Dokumentationen behöver heller inte alltid anpassas till verksamhetens förutsättningar och behov men bör vara tydlig och lätt att förstå. För att deltagarna ska kunna medverka i kvalitetssäkringen är det viktigt att eventuell dokumentation är lättillgänglig. Den behöver också hållas aktuell och innehålla uppgift om när den är uppdaterad.

Sammanfattning av dokumentationsrekommendationerna

Riskbedömning, sammanställningar av skador, återfall och tillbud samt handlingsplaner bör, men behöver inte vara, skriftliga. Skriftlig dokumentation av kvalitetssäkringsrutiner, uppgiftsfördelning och uppföljning av all systematisk frihetsverksamhet rekommenderas alltid när verksamheten har tio eller fler deltagare.

Riskbedömning, åtgärder och uppföljning

Till 4-7 §

Risker i verksamheten

Ordet risk innebär i föreskrifterna sannolikheten för att ohälsa, olycksfall eller återfall i ofrihet uppstår och följderna av detta, både på kort och lång sikt. Hur allvarlig risken är måste avgöras från fall till fall.

Uppmärksamhet i vardagen

Det är väsentligt att alla i den dagliga verksamheten är uppmärksamma på hur frihetsgraden fluktuerar. Överdriven produktionsorientering, med påföljande vantrivsel och kanske relationsproblem kan vara varningssignaler om att något inte står rätt till i frihetsverksamheten. Det är därför viktigt att vara uppmärksam på effekterna av t.ex. rutiner som alltför mycket påminner om produktion.

Undersökning och riskbedömning

Risker i verksamheten behöver undersökas och bedömas systematiskt. Det kan göras genom dagliga undersökningar eller till exempel genom skyddsronder, frihetsgradstester och andra probleminventeringar. Alla som ingår i den fria verksamheten behöver vara klara över vilka risker som finns så att ohälsa, olycksfall och återfall kan förebyggas. Hur ofta undersökningar behöver göras bestäms av de risker som finns i verksamheten. Bedömningen bör alltid resultera i förslag till åtgärder för att få bort eller minska riskerna.

Frihetsförmedlingens riktlinjer kan ge viktig information när risker behöver kartläggas och bedömas. Om det inte finns föreskrifter på ett visst område, gäller sunt förnuft. Bedömningen av risker behöver göras mot bakgrund av de allmänna erfarenheter som finns i verksamheten och de rutiner som tillämpas. Det är viktigt att hämta kunskaper från sammanställningar av t.ex. återfall och tillbud samt av genomförda avanpassnings- och rehabiliteringsåtgärder. Information kan hämtas från forskning på området och från allmän statistik, till exempel över arbetsskador.